

Afiş Tasarımında Kolaj Tekniği

Collage Technique in Poster Design

ÖZET

Kompozisyon sözlü, yazılı ve görsel iletişime yönelik organize olmuş bütün ile algılanabilen duygu ve düşünce aktarımıdır. Kompozisyonun müzik, edebiyat veya sanat ve tasarım disiplinleri için geçerli olan etkinliğini düşündüğümüzde, bir kavram olarak kompozisyonun yaşantılarımızdaki önemini hatırlarız. Tasarımda kompozisyon, biçimlendirmeye hizmet eden tasarım öğelerinin uyumlu birlikteliği ile oluşturulan bir yüzey değerlendirme bilincidir. Kolaj ise kompozisyonun biçim anlayışında yer verilen bir teknik olarak yaratıcı düşünmeye katkı sağlamaktadır. Kolaj tekniği afiş tasarımı açısından yaratıcılığı pekiştiren bir yapı elemanıdır. Bu yüzden araştırma, kolajın afiş tasarımındaki etkinliğine odaklanmaktadır. Tarama yöntemini kapsayan araştırma, afiş tasarımına yaratıcı bir bakış kazandıran kolajın kompozisyona değer kattığı ve bu sayede anlamı zenginleştirmede aktif rol üstlendiğini göstermektedir. Afişte kolaj, yapıbozucu bir anlayışta parça-bütün ilişkisine göre birbiriyle ilişkilendirilen bir görsel anlayışı ifade etmektedir. Kolaj bir afişte tek başına bir bilgi taşıyanı olarak anlama hizmeti edebilir, afişteki tasarım öğelerine dikkat çekebilir veya tasarım öğeleri arasındaki ilişkiyi güçlendirebilir. Afişte kolaj tasarımcıya sipariş edilebileceği gibi tamamen tasarımcının belirlediği bir yöntem olabilir. Kolaj, afişin tasarım sürecinin ilk aşamasından itibaren iyi bir fikir bulmanın anahtarı olabilir. Kolajın afiş yüzeyindeki etkinliği tasarımda vurgu odağı oluşturabileceği gibi tasarımdaki okuma yönünü belirlenmesini destekleyebilir. Ancak afişte yer verilen kolaj tekniği, içerik ve mesajla örtüşen doğru bir biçimlendirmeye hizmet etmelidir. Teknolojik yeniliklerin bir araç niteliğinde tasarımcının düşünme biçimine ve kolaj tekniğine kazandırdığı görsel düşünme olasılıkları, afişin kompozisyon anlayışındaki kolaj tekniğine yeni bakış açıları sunmaktadır. Bu yüzden çağın gerektirdiği yeni teknolojilere hâkim olmak, kolajın afişteki varlığına sınırsız bir görsel düşünme olasılığı kazandıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Grafik Tasarım, Afiş tasarımı, Kolaj tekniği, Anlam, Görsel mesaj

ABSTRACT

Composition is the transfer of emotions and thoughts that can be perceived as a whole organized for verbal, written and visual communication. When we think about the effectiveness of composition as it applies to music, literature or art and design disciplines, we remember the importance of composition as a concept in our lives. Composition in design is a surface evaluation awareness created by the harmonious unity of design elements that serve to shape. Collage, on the other hand, contributes to creative thinking as a technique included in the understanding of the form of the composition. Collage technique is a structural element that reinforces creativity in terms of poster design. Therefore, the research focuses on the effectiveness of collage in poster design. The research covering the scanning method shows that collage, which gives a creative perspective to poster design, adds value to the composition and thus plays an active role in enriching the meaning. In the poster, collage expresses a visual understanding that is related to each other according to the part-whole relationship in a deconstructionist approach. Collage can serve as a stand-alone information carrier for meaning in a poster, draw attention to design elements in the poster, or strengthen the relationship between design elements. The collage on the poster can be ordered from the designer or it can be a method determined entirely by the designer. Collage can be the key to coming up with a good idea from the very first stage of the poster's design process. The effectiveness of the collage on the poster surface can create an emphasis in the design and support the determination of the reading direction in the design. However, the collage technique used in the poster should serve a correct formatting that coincides with the content and message. The visual thinking possibilities that technological innovations have brought to the designer's way of thinking and collage technique as a tool offer new perspectives to the collage technique in the composition understanding of the poster. Therefore, mastering the new technologies required by the age will provide unlimited visual thinking possibilities to the presence of collage on the poster.

Keywords: Graphic design, Poster design, Collage Technique, Meaning, Visual message

GİRİŞ

Düzenleme, kurgulama, yapılandırma ve yerleştirme sözcüklerini kapsayan kompozisyon, organize olmuş bütün ile algılanabilen duygu ve düşünce aktarımıdır. Bu açıdan duygu ve düşüncenin kompozisyon kavramına uzamsal bir mekân kazandırdığı söylenebilir. Müziğin sembol ve kavramlarının uyumlu birlikteliğinde kompozisyonun müzikteki etkinliğini, bir şeyi açıklarken ihtiyaç duyduğumuz sözcük ve cümle yapılarıyla kompozisyonun konuşma dilindeki varlığını veya yazılı bir materyalin giriş, gelişme ve sonucunu kapsayan anlatımda ise kompozisyonun edebiyattaki önemini hatırlarız. Tasarımsal bir terim olarak kompozisyon ise, biçimsel yapılandırmaya hizmet eden aynı, benzer ve/veya farklı tasarım öğelerinin çok sesli ve uyumlu birlikteliği ile oluşturulan bir yüzey değerlendirme bilincidir. Kolaj ise, kompozisyonda yer verilen bir teknik olarak tasarımdaki biçim diline katkı sunmaktadır. “Farklı tür ve formlara sahip unsurların bir araya getirilerek yeni bir bütün oluşturması olarak tanımlayabileceğimiz kolaj,

Zafer Lehimler¹

How to Cite This Article

Lehimler, Z. (2024). “Afiş Tasarımında Kolaj Tekniği”, International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:9, Issue:6; pp:590-595. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14559676>

Arrival: 21 October 2024

Published: 26 December 2024

Academic Social Resources Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Doç., Pamukkale Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Denizli, Türkiye

Fransızca'da "yapıştırmak" anlamına gelen "coller" fiilinden türetilmiş bir terimdir" (Becer, 2007: 20). Kolaj, her çeşit materyalin birlikteliğiyle oluşturulan bir kompozisyondaki tasarım öğe/öğelerin bir yerden koparılıp tasarım yüzeyine aktarıldığı izlenimi uyandırmaktadır. Dolayısıyla, tasarımda kolaj tekniğinin gözlemlendiği yüzeylerdeki tasarım öğe/öğelerin dış sınırları genellikle rastlantısal olarak kesilmiş veya yırtılmış etkilere sahip olabilmektedir.

Kompozisyon anlayışının tek veya çok katmanlı yapısında tasarım öğelerini kapsayabilen kolaj tekniğinde şekil kavramının etkinliği söz konusudur. Tasarımda şekil, kompozisyonun önemli bir parçasıdır. "Şeklin dış kenarlarının düzenlenmesi, onu diğerlerinden ayıran karakterlerin ön plana çıkarılmasına yardımcı olur (Ocvirk ve diğerleri, 2015: 123). Bu bakış kolaj tekniği açısından da dikkate değerdir. Kompozisyondaki tasarım öğelerinin şekillerini görünür kılarak tasarım öğelerini bir diğerinden ayırabilen kolaj tekniğinde kesme, yırtma, parçalama veya yapıştırma gibi sözcüklerin etkinliği söz konusudur. "Kolajın baskın kaygısı, ifade edici şekiller oluşturmak ve düzenlemektir" (Smith, Wright ve Horton, 1995: 440). Örneğin yaşanan mekânda atık olarak işlev görebilen bir gazete, dergi, defter, karton ve mukavvaya kadar bir plastik poşet parçası da kolaj temelli araştırmalar için yaratıcı düşünmeye katkı sağlayabilmektedir. Aynı zamanda bir iplik, kumaş veya ambalaj parçası kadar işlevini yitiren bir elektronik alet parçası da kompozisyondaki kolajın etkinliğine katkı sunabilmektedir. Diğer bir taraftan kolaj temelli araştırmalara herhangi bir fotoğraf karesinden makas veya maket bıçağı gibi kesici bir alet yardımı ile elde edilen şekiller rehberlik edebilmektedir. Görsel 1'de izlendiği gibi boyanmış bir kâğıt parçasından elde edilen şekiller kadar farklı fotoğraf karelerinden kesilerek kompozisyon anlayışına aktarılan öğeler, kolaj temelli biçimsel araştırmalara sınırsız bir yaratıcı düşünme olanağı sunmaktadır.

Görsel 1. Kompozisyonda kolaj tekniği üzerine araştırmalar.

Kaynak: Smith, R.; Wright, M. & Horton, J. (1995). "Collage Materials" (Ed. Anna Kunst), An Introduction To Art Techniques, DK Publishing Inc., New York.

Resim, heykel, geleneksel, seramik, fotoğraf veya grafik gibi tüm sanat ve tasarım disiplinlerinde yaratıcı fikir süreçlerine dahil edilebilen kolaj tekniği, tasarımı var eden kompozisyona yeni ifade biçimleri kazandırma özelliği taşımaktadır. Bir kompozisyondaki kolaj tekniği renk ögesi kadar doku, tekrar, ritim, denge, görsel hiyerarşi veya vurgu gibi tasarımı var eden öğeler açısından değer taşır. Kolaj tekniğinde parça-bütün ilişkisi ile elde edilen biçimlendirmede farklı parçaların bir araya getirilmesi söz konusudur. Bu yüzden kolaj tekniği montaj, fotomontaj ve asamblajı kapsamaktadır. "Çin'de kolaj kullanımı kâğıdın icadından sonra başlamıştı. Onuncu yüzyılda Japonya'da kaligrafîye eşlik etmesi için, Orta çağ Avrupa'sında dini ikonlar yaratmak, 19. yüzyıl İngiltere'sinde ise yapıştırma defterleri ve albümler hazırlamakta kullanılmıştı" (Wigan, 2012: 152). Kolaj tekniğini özellikle 20. yüzyılın modern sanat hareketleri ortamında Kübizm, Dadaizm ve Fovizm gibi sanat akımlarını kapsayan üretimlerde görmek mümkündür. "Kolaj yöntemi aslında modern sanatların geleneğe karşı tavrını en etkin biçimde dile getiren yöntemlerden biri olarak karşımıza daha belirgin bir şekilde çıkmaktadır. Özellikle kübizm ile tekrar canlandırıldığı, dadacılar, konstrüktivistler ve gerçeküstücülerle birlikte geliştirildiği, postmodernist akımlarla da günümüze kadar varlığını sürdürdüğü söylenebilir (Kara, 2021: 113). Pablo Picasso, Henri Matisse, Georges Braque, Kurt Schwitters, Hannah Höch, Andy Warhol, John Heartfield veya Raoul Hausman gibi sanatçı eserleri incelendiğinde, kolaj tekniğini kapsayan görsel anlatımlarla karşılaşırız.

"Kolaj genel anlamda 20. yüzyıla ait modern bir sanat formudur. Ancak Philip B. Meggs'e göre, bu teknik ilk kez 19. yüzyıl sonlarında grafik tasarım alanında keşfedilip uygulandı" (Becer, 2007: 20). Grafik tasarım alanına yönelik pek çok farklı yaratıcı sürece dahil edilebilen kolaj tekniği, afiş tasarımı açısından da hedeflenen mesaja dikkat çekmenin bir yöntemi olarak kompozisyon anlayışına yansıtılabilmektedir. Bu yönüyle kolaj, afişte anlam katmanları oluşturmaya hizmet etme potansiyeli ile görsel iletişime katkı sunmaktadır. Tarama yöntemini kapsayan araştırma, afiş yüzeyinde yer verilen kolaj tekniğinin tasarımda belirlenen içerik ve hedeflenen mesajla olan ilişkisine dikkat çekmektedir.

AFİŞİN KATMANLI YAPISINDA KOLAJ

Kolaj tekniğini afişin günümüze kadar uzanan gelişim sürecinde farklı tasarım anlayışlarında görmek mümkündür. Afişteki biçimsel yapılandırmaya hizmet eden kolaj tekniği, içerik ve mesaja vurgu yapan açık ve kapalı kompozisyona öznel bir kimlik kazandırabilmektedir. Ancak afiş yüzeyinin bir kısmını veya genelini kapsayabilen

kolaj tekniği, bilginin okunabilirliği için doğru bir anlam taşıyan olmalıdır. Bu durum tasarımcının probleme bakış açısına göre değişkenlik gösteren öznel bakış açısında gizlidir. Tasarımcı afişte yer alacak tasarım öğelerini kolaj tekniği ile ilişkilendirirken dikkatli davranmalı, tasarım öğelerinin şekil ve formlarını etkileyen yırtma veya kesme işlemlerine özen gösterilmelidir. Diğer yönüyle kolaj, tasarım öğelerinin afişteki varlığına zarar verebilmektedir. “Kolaj bir doğaçlama ürünü ama aynı zamanda nerede ve ne zaman durulacağını tam olarak bilmeyi gerektiriyor” (Heller ve Anderson, 2023: 54). Dolayısıyla kolaj, tasarımcının yapıbozumcu bir tavırla bilinçli olarak kestiği, parçaladığı, birleştirdiği bir yöntem olmalıdır. “1980’lerde, tipografi ve fotogramları karıştıran Dada’dan ilham alan kolajlar, Man Ray ve Laszlo Moholy-Nagy’nin işlerine meyilli olan bir grafik tasarımcı nesniyle popüler hale geldi (Heller ve Vienne, 2016: 90). El Lissitzky, Alexander Rodchenko, Laszlo Moholy-Nagy, Paul Schuitema, Jan Tschichold, Paul Rand, Raoul Hausmann, Robert Brownjohn, Tom Geismar, Ivan Chermayef ve daha pek çok tasarımcının anlatımlarında kolaj, kompozisyon anlayışına yeni görme biçimleri kazandırmak için başvurulan bir yöntem olmuştur. Kolaj müşteri tarafından tasarımcıya sipariş edilebilir. Ancak kolaj, içerikle ilişkilenen bir yüzey değerlendirme bilincinde sadece tasarımcının belirlediği bir yöntem de olabilmektedir. Biçimlendirmeyi kapsayan bu öznel bakış, tasarlanan ürüne dikkat çekme hedefi ile tasarımcıya sınırsız bir görsel araştırma evreni sunmaktadır. Görsel 2’deki afişlerde kolaj, içerikle ilişkilenen kompozisyona sıra dışı bakış açıları kazandırmıştır. Bu afişlerin her biri kolaj teknik dışında da tasarlanabilirdi. Ancak bu durum tasarımcının kompozisyon anlayışında bilinçli olarak başvurduğu bir yöntem olmuştur. “Bir tasarım sorununa yaklaşırken, işe yarar bir çözüm üretilebilecek, farklı bakış açılarına sahip çeşitli yöntemler bulunmaktadır” (Ambrose ve Harris, 2009: 82). Afişteki kolaj tekniği de tasarımda başvurulan bir yöntem olarak yaratıcı sürece etki etmektedir.

Görsel 2. Kompozisyonda kolaj tekniğine yer verilen film afişleri.

Kaynak: Wrede, S. (1988). The Modern Poster, Little Brown and Company, New York.

Görsel 2’de birinci sıradaki afiş, “Film Gözü” adlı film için Alexander Rodchenko tarafından tasarlanmıştır. 1927 yılında litografi (taşbaskı) tekniğinde üretilen bu afişin kompozisyon anlayışına yansıtılan kolaj tekniğini, özellikle farklı bir yerden tasarım yüzeyine taşındığı izlenimi uyandıran fotoğraf karelerinde gözlemlemek mümkündür. Kolaj tekniğine göre afişin üst orta kısmında konumlanan daire biçimli insan gözü, izleyiciye bu insan gözünün farklı bir fotoğraftan kesilerek afiş yüzeyine taşındığı izlenimi uyandırmaktadır. Afişin her iki alt köşesinde yer verilen dikdörtgen biçimli fotoğraf kareleri etrafındaki beyaz boşluklar da afişteki kolaj tekniğinden izler taşımaktadır. Afişte kolaj tekniğinin tasarım yüzeyine kazandırdığı işlev, afişteki katmanlı yapıya göre birbiriyle ilişkilenen öğeler ile filmin içeriğine katkı sunmaktadır. Görsel 2’de ikinci sıradaki afiş, “İsimsiz Kadın” adlı film için Jan Tschichold tarafından tasarlanmıştır. Tschichold’un bu tasarımında “görüntü olarak, fotoğrafın nesneliği ve ayrıntılı netliği tercih edilmekteydi” (Bektaş, 1992: 87). 1927 yılında ofset litografi tekniğinde üretilen bu afişteki kolaj tekniği: ön-arka plan ilişkisinde perspektif algısı oluşturan kırmızı çizgi, pozitif ve negatif alan olarak kırmızı geometrik biçim (daire ve kare) ve derinlik algısı oluşturan fotoğraf karelerinin birbiriyle olan yapısal ilişkisinde gözlenebilmektedir. Özellikle afişte form algısını güçlendiren lokomotifin dış kenar çizgileri, afişteki kolaj tekniğini belirgin bir şekilde hissettirmektedir. Görsel 2’de üçüncü sıradaki afiş, “1917” adlı film için Yakov Guminer tarafından tasarlanmıştır. Yine 1927 yılında ofset litografi tekniğinde üretilen afişte üst üste konumlanmış daire biçimli fotoğraflar, kompozisyondaki kolaj tekniğinin varlığını göstermektedir. Aynı zamanda afişte daire biçimli sarı alan üzerinde bir yerden kesilerek tasarım yüzeyine aktarıldığı izlenimi uyandıran ve üst üste konumlandırılan fotoğraf kurgulamaları, kompozisyondaki kolaj tekniğini algılatan bir diğer yapıdır. Görsel 2’de dördüncü sıradaki afiş, “Büyük Bir Şehrin Senfonisi” adlı film için Vladimir ve Georgii Stenberg kardeşler tarafından tasarlanmıştır. 1928 yılında litografi tekniğinde üretilen bu afişte belirgin bir şekilde kolaj tekniği gözlenmektedir. Bunun nedeni afişte siyah bir arka plan üzerinde üst üste konumlanan mimari yapı, insan portresi, fotoğraf makinası, gramofon, saat, dolma kalem, el, uçak veya afişin alt kısmında yer alan tipografik alan gibi birbiriyle etkileşim halinde olan her bir tasarım öğesinin farklı bir bütünden koparılıp kompozisyona dahil edildiği izlemidir. Bu sayede tasarımcı kolaj tekniğinin kompozisyona kazandırdığı işlevden hareketle filmin içeriğiyle ilişkilenen farklı tasarım öğelerine dikkat çekmiştir. Görsel 2’de beşinci sıradaki afiş, “Komünarların Borusu” adlı film için Anatoli Belski tarafından tasarlanmıştır. 1929 yılında litografi tekniğinde üretilen afişte kırmızı bir dikdörtgen üzerinde yer alan insan formu, pipo ve piponun dumanını

temsil eden fotoğraf kareleri kolaj tekniğine göre bir anlam taşıyanı olarak filmin içeriğine gönderme yapmaktadır. Dolayısıyla Görsel 1’deki afişlerde yer verilen kolaj tekniği, kompozisyonda başvurulan bir yöntem olarak tasarımcının yaratıcı fikrine nasıl farklı şekillerde yansyabileceğini örnelemektedir.

Tasarımsal bir terim olarak tekrar, ritim ve hareket: tasarımda anlam katmanları oluşturmak için yaratıcı sürece etki edebilmektedir. Bu bakış tasarım yüzeyine dikkat çekmek yanı sıra tasarımda belirlenen içerik ve hedeflenen mesajla doğru bir ilişki kurmalıdır. Ritim ve hareket, tekrara ihtiyaç duyar. Bu açıdan tekrar, tasarımda ritim ve hareket izlenimi yaratmanın ilk adımıdır. Bir afişin kompozisyon anlayışında aynı veya benzer tasarım öğelerine yer verilmesi ile sağlanan tekrar, başarılı bir görsel anlatıma hizmet etmelidir. Beynimiz bir afiş yüzeyinde aynı veya benzer yönde tekrar eden tasarım öğelerini grup olarak algılama eğilimindedir. Tasarımcının kompozisyonda bilinçli olarak yer verebileceği bu görsel yaklaşım, afişte anlam katmanları oluşturmak içindir. Görsel 3’te birinci sıradaki politik afiş, Ekim Devrimi’nin lideri Lenin’in Sovyetler Birliği’nin kurulmasındaki beş yıllık planın önemine vurgu yapmak için Gustav Klutis tarafından tasarlanmıştır. 1930 yılında gravür tekniğinde üretilen “Gerçekleşen Plan, Harika İş” adlı bu afişteki kolajda fotomontaja yer verilmiştir. “Bir tasarım öğesinin tekrarlanması, sürekliliği, akıcılığı ve etkileyici vurguyu pekiştirmeyi amaçlar” (Öztuna, 2007: 36). Klutis’in bu afişinde aynı yönde tekrar eden el formları ritim ve doku izlenimi yaratmakla birlikte aynı zamanda afişte vurgu odağı oluşturmaktadır. Kompozisyondaki görsel yaklaşımı Gestalt’ın algısal gruplama ve benzerlik ilkesiyle de ilişkilendirmek mümkündür. “Algısal gruplama, birbirine yakın birimlerin, uzak olanlara nazaran belirli gruplar halinde algılanması ilkesidir” (Uçar, 2019: 141). Dolayısıyla afiş yüzeyini tekrar, ritim, hareket, algısal gruplama ve benzerlik gibi farklı kavramlarla ilişkilendirmek, tasarımcıya kolaj tekniğinde sınırsız bir görsel düşünme olanağı sunmuştur. Görsel 3’te ikinci sıradaki afiş, bir Fransız demiryolu ağının yemek vagonunda düzenlenen indirim kampanyası için A. M. Cassandre tarafından tasarlanmıştır. 1932 yılında litografi tekniğinde üretilen afişte yer verilen tasarım öğeleri kolaj tekniği açısından değer taşımaktadır. Ön-arka plan ilişkilerine göre birbiriyle ilişkilenen tasarım öğeleri kadar birbirine yakın konumlanan tipografik birimler, Gestalt’ın algısal gruplama ve benzerlik ilkesine göre bütün olarak algılanmaktadır.

Görsel 3. Kompozisyonda kolaj tekniğine yer verilen afiş tasarımları.

Kaynak: Wrede, S. (1988). The Modern Poster, Little Brown and Company, New York.

Görsel 3’te üçüncü sıradaki afiş, Tadanori Yokoo tarafından Japon senarist Isamu Kurita’nın kitabı için tasarlanmıştır. 1966 yılında serigrafik baskı tekniğinde üretilen afişte şehir yaşamı ve dünya dışı yaşama göndermede bulunan tasarım öğelerinde çizgi roman ve pop art etkileri gözlenmektedir. Kolaj tekniğinin yer aldığı bu illüstratif afişte tasarım öğeleri arasındaki ön-arka plan ilişkileri ve renk tercihleri, kompozisyona dikkat çekmektedir. Görsel 3’te dördüncü sıradaki afiş, “Pamuk Prenses+Yedi Pksel” adlı etkinlik için April Greiman tarafından tasarlanmıştır. Bu afişte çizgi, fotoğraf, tipografi ve geometrik biçim gibi farklı tasarım öğeleri ile ilişki içinde olan transparan etkiler ve piksel tabanlı yaklaşım sergilenmiştir. 1980’li yıllarda bilgisayar bir araç olarak tasarım süreçlerine dahil eden Greiman, kolaj tekniğinde de bilgisayar temelli araştırmalara yoğunlaşmıştır. Bu sayede tasarımcı bilgisayarın kolaj tekniğine kazandırdığı hızlı düşünme pratikleri sayesinde pek çok farklı görsel dil keşfetmiştir. Görsel 3’te beşinci sıradaki afiş “Ütopya Dinamit” adlı edebi bir eser için Gunter Rambow tarafından tasarlanmıştır. 1976 yılında ofset litografi tekniğinde üretilen afişte bir gökdelenin parçalanmasında gözlenen kolaj tekniği, parça-bütün ilişkisine bağlı olarak tasarımda vurgu odağı oluşturmaktadır. Bu görsel etki savaş yıkımlarını niteleyen şiddet, korku, gerilim, kaos ve ölüm kavramına göndermede bulunmaktadır.

Kolajın tasarımcının zihinsel sürecindeki varlığı, afişin yaratıcı sürecini temelden etki edebilir. Bu yönde tasarımcı başarılı bir kompozisyon anlayışı sergilemek için çok yönlü araştırma yapmalıdır. “Her tasarımcının gereksinim duyduğu en temel nitelikler, araştırmacı bir mizah ve bir şeyleri daha iyi yapma arzudur” (Leonard ve Ambrose, 2015: 12). Tasarımcının düşünme biçimini temelden etkileyebilen kolaj, afiş tasarımında nasıl bir görsel tavır sergilenmesinde tasarımcıya rehberlik edebilmektedir. Kolaj, afiş içeriğinin belirlenmesinde tasarımcıya yol gösterebileceği gibi kompozisyonda hangi tasarım öğelerine yer verilmesi gerektiğine zemin teşkil edebilmektedir. Burada önemli olan kolajın afişteki varlığında doğru bir görsel yaklaşımın sergilenmesidir. Kompozisyonda kolaj,

izleyici dikkatini çeken başarılı bir afiş tasarlamak içindir. Bu yönde günümüzde pek çok afiş tasarımcısı, çağın algı modelleriyle ilişkilenen ve dikkat çekmeyi amaçlayan farklı tasarım anlayışlarına yoğunlaşmaktadır. Bunlardan biri kolajın afişteki etkinliğinde başarılı görsel yaklaşımlar sergileyen Peter Bankov'dur. Bankov'un tasarladığı afişlerde parça-bütün ilişkisi, ön-arka plan ilişkisi ve renk tercihine yönelik yenilikçi ve dikkat çeken görsel çözümler sunan kolaj tekniği, izleyenin algısını yoğunlaştırabileceği birer görsel alan halini almaktadır. Bu açıdan kolaj, Bankov'un yüzey değerlendirme bilincine etki eden önemli bir teknik yaklaşımdır. Tasarladığı afişlerde tipografi, fotoğraf, illüstrasyon ya da bir çizginin etkinliğinde gözlenebilen kolaj, tasarımcının kâğıt yüzey veya bilgisayar destekli çözümlerinde anlamı zenginleştiren bir yöntemdir. Görsel 4'te birinci sıradaki afiş 24 Ocak 2024 tarihinde Igor Gurovich ile yapılan bir konferans için, ikinci sıradaki afiş 9 Ağustos 2024 tarihinde Eduardo Barrera Arambarri ile yapılan söyleşi için ve üçüncü sıradaki afiş 29 Ağustos 2024 tarihinde Vladimir Tsesler ile yapılan yine bir söyleşi etkinliği için tasarlanmıştır. Bu afişlerin her birinde kolaj, yaratıcı düşünmeyi destekleyen bir yapı elemanı olarak kompozisyondaki anlam katmanlarını zenginleştirmeye hizmet etmiştir. Igor Gurovich etkinlik afişinde kolaj fotomontaj ve mesaj arasındaki ilişkide anlama hizmet ederek, kompozisyona dikkat çeken bir yapı kazandırmıştır. Bankov'un tasarladığı afişlerde fotoğraf kadar çizginin de önemli bir tasarım öğesi olduğu düşünülebilir. "Çizgi afiş tasarımı açısından grafik öğeler arasında okuma yönü oluşturabilir, grafik öğeleri birbirinden ayırıştırılarak okunabilir kılabilir ya da düzenlemede bir denge unsuru olarak işlev görebilir" (Candemir, 2023: 4352). Eduardo Barrera Arambarri etkinlik afişinde de çizgi, bir denge unsuru olarak afişin vurgusunu güçlendiren ve portreye dikkat çeken bir yapı elemanı olarak kolaj tekniğine katkı sunmuştur. Vladimir Tsesler etkinlik afişinde ise kolaj, etkinliğe davet edilen tasarımcının görsel dilini gösteren bir araç niteliğinde biçimlendirmede aktif rol üstlenmiştir. Görsel 4'te dördüncü sıradaki afiş, Bankov'un 2015 yılında İran'da düzenlediği kişisel sergisi için, Görsel 4'te beşinci sıradaki afişi ise yapay zekâ konulu bir etkinlik için tasarlanmıştır. Bu afişlerde de kolajın tasarımda içerikle ilişkilenen anlama katkı sunmuştur.

Görsel 4. Peter Bankov'un kompozisyon anlayışında kolaj tekniğini örnekleyen afiş tasarımları.

Kaynak: <https://www.facebook.com/peter.bankov.3>

Bir afiş tasarımındaki kolaj tekniğinde farklı görsel yaklaşımlar sergilenebilir. Ancak aşağıdaki unsurlara dikkat edilmesi, afişteki kolajda profesyonel bir tavrın sergilenmesine katkı sunabilir:

- ✓ Afişte kolaj, tasarımda yaratıcı bir bakış ve fikrin olgunlaşması içindir.
- ✓ Afişteki kolaj tekniği içerik ve mesaj taşıyanı olarak doğru bir görsel anlayışı ifade etmelidir. Afişin uygulama sürecini kapsayan bu yöntem, bilginin okunabilirliğine zarar vermemelidir.
- ✓ Kolaj tekniği yapıbozucu bir tavırla yeniden üretimi kapsadığı için, afişteki tasarım öğeleri arasındaki ön-arka plan ilişkisine ve parça-bütün ilişkisine dikkat edilmelidir.
- ✓ Tasarımcı afişteki kolaj tekniğinde kâğıt yüzeyde yapılan araştırmalar kadar bilgisayar odaklı araştırmalara yoğunlaşabilir. Bu doğrultuda afişin tasarlanmasında ihtiyaç duyulan araştırma süreçlerine odaklanarak en iyi görsel yaklaşım belirlenmelidir.
- ✓ Renk öğesinin kolajdaki etkinliğinde doğru bir yaklaşım sergilenmelidir.
- ✓ Afişte yer verilecek kolaj tekniği denge, uyum, düzen, birlik, ritim, doku, perspektif, derinlik, görsel hiyerarşi ve vurgu gibi pek çok farklı tasarımsal terim açısından değerlendirilmelidir. Bu bakış afişin kompozisyon anlayışına başarı kriteri kazandıracaktır.
- ✓ Kolaj afişteki kompozisyonda okuma yönü oluşturabilir.
- ✓ Afişteki kolaj tekniği, tasarım yüzeyinin çok yönlü sorgulanmasını gerektirmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Afişte kolaj tekniği, tasarım için geçerli olan fikir ve süreç ağlarına yaratıcı olanaklar sunmaktadır. Bu yönde tasarımcı pek çok farklı sözcük, kavram, nesne, fotoğraf, illüstrasyon ya da geometrik biçimle ilişkilendirdiği kolaj

tekniklerinde yeniliği amaçlayan araştırma süreçlerine odaklanmalıdır. Tasarımcının iyi bir fikir için elde ettiği her bir görsel saptama, kolajda profesyonel bir tavrın sergilenmesi içindir. Afişteki nedenselliği açısından kolaj üzerine yapılan görsel araştırmalar, yapısında rastlantısal bir eylem içermektedir. Tasarımcının seçenekleri çoğaltarak yoğunlaştığı rastlantısal arayışlardan elde edilen çıkarımların bilinçli eyleme dönüşmesi, afişteki kolaj tekniğine iyi bir nitelik kazandıracaktır.

Kolaj, müşteri beklentilerini karşılayan bir teknik yaklaşım olarak tasarımcıya sipariş edilebilir. Aynı zamanda kolaj sadece tasarımcının belirlediği bir yöntem olarak afişin tasarım sürecine dahil edilebilir. Kolaj tekniği, tasarlanacak bir afişin açık veya kapalı kompozisyonuna yansıtılabilir. Burada önemli olan afiş yüzeyinin bir kısmını veya genelini kapsayan kolaj tekniğinin içerik ve mesajla örtüşen doğru bir biçimlendirmede yer almasıdır. Kolaj tekniği afişteki organik veya inorganik biçim için geçerli olan her türden tasarım öğesinde vücut bulabilir. Afişteki kolaj tasarım öğelerine öznel kimlik kazandırabilir, tasarım öğeleri arasındaki etkileşimi güçlendirebilir veya tasarım öğelerine dikkat çekebilir. Kolaj afişteki kompozisyon anlayışının önemli bir parçası olarak tasarımda vurgu odağı oluşturabileceği gibi tasarımda okuma yönünün belirlenmesini destekleyebilir. Aynı zamanda kolaj, tasarımcının bütün afiş tasarımları için geçerli olan bir görsel dilin sağlanmasına öncülük edebilir. Ancak yaratıcı bir uygulama süreci açısından kolaj, afişte iletişimsel bir değer taşımaktadır. Bu aşamada kolaj, etik değerlere yönelik yanlış bir mesajla hizmet etmemelidir.

Kolaj, afiş tasarımının başlangıç noktasından itibaren iyi bir fikir bulmanın anahtarı olabilir. İyi bir afiş tasarlamaya fikrine rehberlik eden şey ise afişte belirlenen içeriktir. Bu aşamada tasarıma esin ve ilham kaynağı olacak her türlü bilgi, kolaj temelli araştırmalara doğrudan veya dolaylı yoldan etki edebilir. Afiş tasarımındaki kolaj tekniği, izleyene yeni bir görsel deneyim yaşatma hedefi taşımaktadır. Tasarımcının bilgi birikimi ve problem çözme yeteneği afişte verilecek kolaj tekniğine başarı kriteri kazandıracaktır. Özellikle günümüzde hızla değişen yeni teknolojilerin bir araç niteliğinde kolaj tekniğine kazandırabileceği görsel düşünme olasılıkları, afiş tasarımındaki kompozisyon anlayışında yeniliklerin habercisi olabilir. Bu açıdan çağın gerektirdiği yeni teknolojilere hâkim olmak, kolajın afişteki varlığında sınırsız bir görsel düşünme olasılığı kazandıracaktır.

KAYNAKÇA

- Ambrose, G. & Harris, P. (2012). *Grafik Tasarımın Temelleri* (Çev.: Mehmet Emir Uslu), Literatür Yayınları, İstanbul.
- Becer, E. (2007, Mart). “Kolaj Sanatı ve Chermayeff’in Nesnelere”, *Grafik Tasarım Görsel İletişim Kültür Dergisi*, (6): 20-22, İstanbul.
- Bektaş, D. (1992). *Çağdaş Grafik Tasarımın Gelişimi, Yapı Kredi Yayınları*, İstanbul.
- Candemir, T. (2023). “Afiş Tasarımında Çizgi”, *International Academic Social Resources Journal*, 8(55):4349-4354.
- Heller, S. & Vienne, V. (2016). *Grafik Tasarımı Değiştiren 100 Fikir* (Çev.: Bengisu Bayrak), Literatür Yayınları, İstanbul.
- Heller, S. & Anderson, G. (2023). *Grafik Tasarım Fikirler Kitabı 40 Ustadan İlhamlar* (Çev.: Zeynep Tür), Ketebe Yayınları, İstanbul.
- Kara, C. (2021). “Tasarımda Kolaj” (Ed. Tamer Temel), *Temel Tasarım II*, ss.108-133, Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını, Erzurum.
- Leonard, N & Ambrose, G. (2015). *Grafik Tasarımda Tasarım İçin Araştırma* (Çev.: Bengisu Bayrak), Literatür Yayınları, İstanbul.
- Öztuna, H. Y. (2007). *Görsel İletişimde Temel Tasarım*, Tıbyan Yayıncılık, İzmir.
- Smith, R.; Wright, M. & Horton, J. (1995). “Color Collage” (Ed. Anna Kunst), *An Introduction To Art Techniques*, pp.440-441, DK Publishing Inc., New York.
- Ocvirk, O.G.; Stinson, R.E.; Wigg, P.R.; Bone, R.O. & Cayton, D.L. (2015). “Şekil” (Ed. Nazlı Eda Noyan), *Sanatın Temelleri Teori ve Uygulamalar*, ss.121-145, Karakalem Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Uçar, T. F. (2019). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- Wigan, M. (2012). *Görsel İllüstrasyon Sözlüğü* (Çev.: Mehmet Emir Uslu), Literatür Yayınları, İstanbul.